

PERNANDO, Amezketan

Gure Joxe Artetxe oso mendi-goizale egin zaigu. Abenjondeiola! Orain illabete batzuek Aralar'en izan omen zan. Semea lagun. Etxerakoan, Amezketan egin bide-zuten txangotxo bat ona. Eta, semeari zer-edo-zer erakutsi bearrez, Pernando zanaren etxera joan omen-ziran.

Etxe txikia. Etxe arlotea. Artzai-etxea. Baztar gutxikoa. Aldapa batean.

Etzan ori okerrena etxe artan. Sarrerako ate-gañean iltze batetik marmol-pusketa bat zintzillik. Pernando'ren omenez inoiz ipiniitako marmol zurizko plaka baten pusketan. Plaka —esango al-degu?— marmolezko plaka, erriko mutikoak puskatu omen-zuten arrika, ez dakit noiz.

Gauzak merezi du komentario bat. Komentario garratza.

* * *

Zeintzuk izan ziran mutiko aiek? Al-daki errian inork zeintzuk ziran basati-koxkor aiek? Egin al-da Amezketan ezer, ori jakiteko? Eta jakin bada, izan al-da zigorrik, kartzelarik, ipurdiko on batzuek besterik ez bada? Jakin al-diteke? Ez al-zaio Gipuzkoa'ri zor zer-edo-zer aditzera-emangarri, zer-edo-zer satisfazio gauza orrengatik? Ortan "pasa" bear al-du olako salbajekeriak?

* * *

Ez gera gauza oietan zigor-zale. Kulturak ez du zigor-bidez ta tiroka zaitu-bearrik. Lotsa naikoa da. Eta Amezketan gertatu dana, kulturaren kontrako gauza bat izan da. Gauza lotsagarri bat erri guztiarentzat. Guztiok ao batez gaitzetsi bear duten itsusikeri bat.

"Ez dala inor propheta bere errian" esan oi da; bañan ba'da-

kigu, orrek ola izan bear ez lukeana: benetako propheta bada beintzat.

Arlote bat izan zala gure Pernando? Diogenes Philosophoa ere alaxe zan: arlote ta ziniko bat; bañan baita izen aundiko philosophoa ere.

Pernando ere izan zitekean arlote bat. "Edale ona kapa zarduna", esan oi da. Pernando'ren kapa arlotepean ere ezkuta zitekean, ez ardo-zale bikain bat —jan ta edan geiegiz baño sonatuago izan zan gizagajoa bere bizian egin izan zituan me-egunengatik—; ez ardo-edale bikañik; ezkuta zitekean goi-argi bikañez argitutako gizon bat, gizon argi bat. Batez ere buru-gauzetarako, ingenio-gauzetarako goi-argiduna.

Guztiok dakigu nolako izen aundia duan Euskalerra guztian "Amezqueta'ko Pernando" sonatuak. Ezagun-ezagunak dira aren ateraldi burutsuak eta sake xelebreak. Erri guztiak izan oi dute, alako gogo ta zaletasun zerbait, buru ta ingenio-gauza oietarako. Eta nolako ixtimazio ezkutua gordetzen dietela, gero, erri guztio-tan, olako gizon buru-azkardun izandakoai! Ez bait-dira gogoragarrri, gerrateetan gogorki jokatu diran soldaduak bakarrik. Ez deportteetan arrigarri izandakoak bakarrik. Buruzko deportea da beti ere deporterik goragarriena; eta buruzko burruka, burrukarrik argiena.

Ez degu guk iñor esetsi nai. Bañan ezta ez genduke nai iñork esetsi dezan, goi-argiz ukitutako gizon bat, arlote-jantzian azaltzen zaigula-ta beste gabe. Pernando bezelako bertsolari ta buru-azkar-jendeak, arlote ta guzti, ba'dute beren bekoki-gañean alako argi zerbait: argi-izpi bat, zeruko txinpartatxo bat. Eta txinpartatxo ori oso gauza ixtimagarria da. Leku guzietan.

* * *

Nork ez du aspaldi ontan ezagutzen Euskalerrian, Mujika'tar Gergorio zanaren liburu txukun "Amezketako Pernando"? Euskal-literaturak izan duan estilistarik piñenetan bat izan zan, zarez il bear izan balu, gaur oraindik bizi bear zuan gizon buru-argi ta azkar ura: Mujika'tar Gergorio. Liburu orren orrietan egan, ortxe dabil geroztik Amezqueta'ren eta Pernando'ren izena Euskalerra guztian.

Bañan liburu ori izan ez balitz ere —ain dira ezagun amezketarraren ateraldiak— beste liburu batean ibilliko zan sekulan ere aztu gabe, Amezqueta'ren eta Pernando'ren izena Euska-

lerri guzti-guztian: ez Gipuzkoa'n eta Nafarroa'n bakarrik, baita Bizkaia'n eta euskeraz egiten dan leku orotan ere. Aoz ao, ta belarririk belarri dabillen ao-literaturan, antxen ibilliko zan beti ere. Areago oraindik: ba'zebillen ibilli. Eta nola ibilli ere? Euskalerrian izan diran gizonik bikañenen izena baño oraindik erabilliago, ezagunago, ospegarriago... Erriaren aoz ao. Dan li-bururik ederrenean.

* * *

Eta olako euskaldun sonatu baten etxeari Amezketa'n bertan itzal geiago ekarri bear ez?

Etxe txiki txar bat besterik ez dala?... Bañan etxe artaraxe —Jaunak ala nairik— iñoiz jatxi izan bada zeru goitikako, len aipatu degun txinpartatxo alakorik? Olako etxe batek —txiki-txar ta guzti ere— ez al-du merezi beste itzal ta errespeturik?

Belen'en ere ba'zan bein olako artzai-etxe bat. Èta araxe jetxi nai izan zuan, ez zeruko txinpartatxo batek, zeruko Eguzkiak, ber-berak. Ez du zer-ikusi etxearen ttattarrak ortarako. Ttattar ta guzti, olako etxea beti da errespetagarri.

* * *

Errespeta dezagun Amezketa'ko gure Fernando'ren etxea ere.

BERROSPE'K